

סיפורים לשולחן שבת עם כבוד הרב עזרא עזריאל שליט"א

הפרשות בחומש דברים:

דברים-	כי-תצא
וואתחנן-	כי-תבוא
עקב-	ניצבים
ראה-	וילך
שופטים-	האזינו



עלון סיפורים לשבת פרשת וילך

וליום הכיפורים הבעל"ט תשפ"ו

וחתימה טובה בע"ה

אין לקרוא בשעת התפילה | טעון גניזה



(מעשה שהיה)

דג ליום הכיפורים

1

מעשה בחייט יהודי אחד שגר ברו"מ, עירו הגדולה של הקיסר. בִּעֶרְב יום הכיפורים הלך החייט מִבֵּיתו הַדֵּל לִקְנוֹת לוֹ דָּג לְסִעּוּדָה הַמִּפְסָקֶת שֶׁל עֶרֶב יוֹם כִּיפּוּר. כְּשֶׁהֵגִיעַ לְשׁוּק שָׁאֵל אֶת סוֹחֵר הַדָּגִים: "יֵשׁ לָךְ דָּג בְּשִׁבְלִי?" עֲנָה לוֹ הַסוֹחֵר: "נֹתֵר לִי רֶק דָּג אֶחָד אַחֲרוֹן, דָּג מֵעוֹלָה! דָּג כֹּזֵה מְגִיעַ פֶּעַם בְּשָׁנָה. וְכִּבְרִי יֵשׁ לִי קוֹנֶה, הָאָדוֹן שֶׁלִּידָךְ רוֹצֶה לִקְנוֹת אוֹתוֹ בְּחִמְשִׁים פְּרוּטוֹת!" אָמַר הַסוֹחֵר בְּגִאָוָה. "חֲמִישִׁים?" הָשִׁיב הַחֵיט, "אֲנִי אֶתֵּן לָךְ מֵאָה וְחֲמִישִׁים." הַקוֹנֶה הָיָה עֹבֵדוֹ שֶׁל שֵׁר הָעִיר, וְכִשְׁשָׁמַע אֶת הַצָּעֵת הַחֵיט קִפֵּץ וְהוֹסִיף עַל הַמַּחִיר: "אֲנִי אֶתֵּן שְׁלוֹשׁ מֵאוֹת." "שְׁלוֹשׁ מֵאוֹת פְּרוּטוֹת? אֲנִי אֶתֵּן דִּינָר שְׁלָם!" "אֲנִי נֹתֵן שְׁנֵי דִינָרִים!" וְכִן הוֹסִיפוּ שְׁנֵיהֶם עַל הַמַּחִיר, עַד שֶׁהַחֵיט הִכְרִיז: "שְׁנַיִם עֶשֶׂר דִּינָרִים." "שְׁנַיִם עֶשֶׂר דִּינָרִים בְּעֶבֶר דָּג?" הִזְדַּעַק עֹבֵדוֹ שֶׁל שֵׁר הָעִיר, "זֶה כֹּבֵר מוֹגֵז. סָכּוֹם כֹּזֵה אֶפִּילוֹ אֲנִי אֵינִי מוֹכֵן לְשָׁלֵם." שָׁמַח הַסוֹחֵר שֶׁקִּיבֵל כֶּסֶף רַב כֵּן כִּךְ תַּמּוּרֵת הַדָּג, הֵלֵךְ הָעֹבֵד עֲצוּב לְבֵית הַשֵּׁר, וְהַחֵיט הֵלֵךְ לְבֵיתוֹ לְהַכִּין אֶת הַדָּג לְסִעּוּדָה הַמִּפְסָקֶת. וְהֵנָּה, כְּשֶׁקָּרַע אֶת הַדָּג כְּדִי לְהַכְיֵנוּ לְסִעּוּדָה, גִּילָה שֶׁם לְתַדְהֶמְתּוֹ מְרַגְלִית יָפָה. הֵנִיחַ הַחֵיט אֶת הַמַּרְגְּלִית לְמִשְׁמֶרֶת עַד לְמוֹצָאֵי הַחֹג, הֵכִין אֶת הַסִּעּוּדָה, אָכַל וְהֵלֵךְ לְבֵית הַכִּנְסָה. כְּשֶׁחָזַר הָעֹבֵד לְבֵית הַשֵּׁר, כֶּסֶם עָלָיו אֲדוֹנוֹ: "שְׁלַחְתִּי אוֹתָךְ לִקְנוֹת דָּגִים בְּשׁוּק! לָמָּה לֹא קִנִּיתָ אֶפִּילוֹ דָּג אֶחָד?" עֲנָה לוֹ הָעֹבֵד: "הִלַּכְתִּי לְשׁוּק וְלֹא נֹתֵר שָׁם אֶלָּא דָּג אֶחָד וְשְׁנֵי קוֹנִים, אֲנִי וְיֵהוּדִי אֶחָד שֶׁהָיָה מוֹכֵן לְשָׁלֵם תַּמּוּרָתוֹ שְׁנַיִם עֶשֶׂר דִּינָרִים." כֶּסֶם הַשֵּׁר: "מִיָּהוּ אוֹתוֹ יֵהוּדִי שְׁאוּכֵל וְחוֹגֵג לוֹ בְּעוֹד אֲנִי אֵינִי יוֹכֵל לֵאכּוֹל דָּג? אִם הוּא עֹשִׂיר כָּל כֵּךְ, עָלָיו לְשָׁלֵם יוֹתֵר מִסִּים לְשֵׁר הָעִיר!" וְהֵשֵׁר צִינָה עַל הָעֹבֵד לְתַבּוּעַ מִהַחֵיט מִסִּים נוֹסֶפִים. הִלְכוּ שֵׁר הָעִיר וְעֹבְדוֹ לְבֵיתוֹ שֶׁל הַחֵיט הַיְּהוּדִי. הָיָה עֶרֶב, וְהִתְפַּתְּעוּ גִילָה הַשֵּׁר שֶׁלֹא מְדוּבָר בְּאַרְמוֹן אֶלָּא בְּבֵית דֵּל. "אוֹלֵי הוּא מַחְבִּיא אֶת עוֹשְׁרוֹ כְּדִי לֹא לְשָׁלֵם מִסִּים," אָמַר הַשֵּׁר בְּלִיבּוֹ, "הוּא בָּטָח יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ וְאוֹכֵל מִטְעָמִים יְקָרִים." וְאוֹלֵם הַבַּיִת הָיָה רֵיק. "אַתָּה מַחְפֵּשׁ אֶת הַחֵיט?" שָׁאֵלוּ הַשְּׂכָנִים, "כָּל הַיְּהוּדִים הִלְכוּ לְבֵית הַכִּנְסָה." "אָהָה!" חָשַׁב הַשֵּׁר, "בֵּית הַכִּנְסָה! בָּטָח שֶׁם נִמְצָא כָּל עוֹשְׁרוֹ שֶׁל הַיְּהוּדִי, וְהוּא אוֹכֵל וְשׁוֹתֵה שָׁם עִם כָּל חֲבֵרָיו." הִלְכוּ לְבֵית הַכִּנְסָה וְגַם שָׁם הוֹפְתָעוּ! מִרְחוֹק צִיפוּ לְשִׁמּוּעַ קוֹל מִשְׁתָּה, וּבְמִקּוֹם זֹאת שָׁמְעוּ נִעִימַת תְּפִלָּה עֲדִינָה; וְכִשְׁהִתְקַרְבוּ, בְּמִקּוֹם אֲנָשִׁים יוֹשְׁבִים לְסִעּוּדָה בְּבִגְדֵי פָאָר הֵם רָאוּ יְהוּדִים יוֹצֵאִים יַחֲפִים מִבֵּית הַכִּנְסָה. כְּשֶׁפָּגְשׁוּ אֶת הַחֵיט שָׁאֵלוּ אוֹתוֹ: "אַתָּה עֹשִׂיר גָּדוֹל? אִיךְ אָדָם פְּשוֹט כְּמוֹךָ קוֹנֶה דָּג בְּשָׁנִים עֶשֶׂר דִּינָרִים?" "אֵינִי עֹשִׂיר גָּדוֹל," עֲנָה הַחֵיט, "אֲנִי אָדָם פְּשוֹט." "בְּאַמֶּת? אוֹלֵי אַתָּה פְּשוֹט אָדָם שְׁאוּהָב מְאֹד לֵאכּוֹל, וּמוֹכֵן לְשָׁלֵם כָּל סָכּוֹם כֶּסֶף עֲבוּר אֲרוּחָה טוֹבָה?" שׁוֹב הַפְתִּיעַ אוֹתָם הַחֵיט: "אֲנִי אֲסַבִּיר לָכֵם. יֵשׁ לָנוּ יוֹם אֶחָד בְּשָׁנָה שֶׁהוּא יוֹם צוֹם הַמִּקְפָּר עַל כָּל הָעֲבֵרוֹת שֶׁלָּנוּ. כְּדִי לִכְבֹּד אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲנִי מְקַבֵּל אֶת פְּנֵי בְּסִעּוּדָה טוֹבָה. לֹא מֵתוֹךְ רֵעֵבְתָנוֹת אֲנִי אוֹכֵל אֶלָּא לְכַבֵּד הַיּוֹם הַקָּדוֹשׁ." שָׁמְעוּ הַשֵּׁר וְעֹבְדוֹ אֶת הַהִסְפָּר, הִבִּינוּ שֶׁהַחֵיט אֵינֶנּוּ עֹשִׂיר, הִשְׁתַּוְּמָמוּ וְהִלְכוּ לָהֶם. רָאָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת מַעֲשֵׂיו שֶׁל הַחֵיט וְאָמַר: "רָאוּ כִּמָּה אוֹהֲבִים יִשְׂרָאֵל אֶת יוֹם הַכִּיפּוּרִים. הֵם מְכַבְּדִים אוֹתוֹ גַּם בְּאִכְלָה וּבְשָׁתִייה וְגַם בְּצוֹם: צִמִּים בְּמִשְׁךְ כָּל הַיּוֹם וְאוֹכְלִים וְשׁוֹתִים לְפָנָיו וְאַחֲרָיו. וְאוֹתוֹ הַחֵיט שִׁילָם שְׁנַיִם עֶשֶׂר דִּינָרִים רָאוּי שִׁיְהִי לוֹ שְׁנַיִם עֶשֶׂר אֶלֶף דִּינָרִים." וְאֵכֵן, לְמַחֲרַת הַחֹג מִכֹּר הַחֵיט אֶת הַמַּרְגְּלִית בְּשָׁנִים עֶשֶׂר אֶלֶף דִּינָרִים וְהִתְפַּרְּסָה מִהַפְסָף כָּל יְמֵי חַיָּיו. (א.א.א.גדה)

מצוה להרבות באכילה ושתייה בערב יום הכפורים. וכן דרשו חז"ל (בברכות ח: ור"ה ט.), ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש בערב. וכי בתשעה לחודש מתענים והלא בעשירי מתענים, אלא לומר שכל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי.

וימעט מלימודו בכדי שירבה באכילה וכן ימעט ממלאכתו בכדי שירבה בסעודה. ולכן העושה מלאכה בערב יום הכפורים אינו רואה סימן ברכה לעולם מאותה מלאכה.

עיקר מצות האכילה ושתייה היא ביום של ערב יום הכפורים, ולא בליל ערב יוה"כ פ.

גם הנשים חייבות במצות אכילה ושתייה בערב יום הכפורים. [ילקוט מועדים עמ' עד. יבי"א ח"א סי' לו. יחזקאל דעת ח"א סי' נח. הליכו"ע ח"ב עמ' רנד. כיון שהוציא הכתוב מצוה זו בלשון "וענייתם".] גם חולה שאינו מתענה ביום הכפורים, מחשש סכנה לחייו, צריך לאכול בערב יום הכפורים, משום תעניתו בלילה לשעות. [ילקוט יוסף מועדים עמוד עד. יביע אומר ח"א סי' לו אות יג.]. (ההלכות לקוחות מתוך קיצור שולחן ערוך - ילקוט יוסף)

2

כרחם אם על בניה

(מעשה שהיה)

ערב יום כיפור בעיירה ברדיטשב. אווירת חרדה מהולה בהתרוממות-רוח אפפה את תושבי העיר כולה בבוקר ערב היום הקדוש, יום כיפור. את התחושה הטובה והנעימה לצד תחושת הביטחון שחשו יהודי העיר ניתן היה לתלות גם בעובדה, שסמכו על רבם הגדול, אוהב ישראל וסנגורם, רבי לוי-יצחק, שבתפילותיו ובמעשיו ישיג לכולם בע"ה שנה טובה ומתוקה וגמר חתימה טובה. השמש שיצא מחדרו של הרבי העביר את הוראותיו האחרונות לקהל התושבים לערב יום כיפור. בלילה הקודם מסר הרבי לשמש את סדר-היום המיוחד שלפיו ינהג בערב יום-הכיפורים. בהודעתו מסר כי מיד לאחר תפילת שחרית של ערב יום כיפור יחל הרבי בקבלת פתקאות 'פדיונות-הנפש' מאת הציבור, עד שעת תפילת המנחה, דבר שהיה מקובל מזה שנים. אך ההודעה השניה הכתה בהלם את הכל. השמש הודיע בשם הרבי, כי השנה נדרש כל מגיש פתקה לצרף אליה גם מטבע של רובל שלם לצדקה, עבור כל נפש. דבר שלא נשמע מעולם מפי הרבי. בינם לבין עצמם השתאו התוהים, וכי מה תעשה משפחה אשר לה שניים עשר ילד, מניין יביאו סך עצום זה לרבי? ! אך השתיקה הייתה התשובה הטובה ביותר עבורם. הרבי ציווה והוא יודע את אשר הוא מצווה. הוראתו האחרונה של הרבי נתקבלה בהפתעה, שכן מעולם לא התנה הרבי את ברכותיו ותפילותיו בסכום כלשהו. אולם ההוראה ניתנה ואין להרהר אחריה. הסכום הנדרש, רובל שלם, היה גבוה במקצת לרבים מבני העיירה העניים. אך הכול ידעו כי הנתיב לספר החיים חולף דרך מפתן חדרו של הרבי, ומי הוא זה אשר יחסוך בממון בשעה שמדובר בספר החיים? ! ערב יום כיפור, שעות ארוכות ישב הרבי בחדרו וקיבל אנשים שהגיעו לא רק מקרב תושבי ברדיטשב, אלא מהסביבה כולה. בחוץ השתרך תור ארוך והומה, אך בתוך הבית - שקט ודממה. מבוגרים כצעירים נכנסו פנימה כשעל פניהם נסוכה חרדת-קודש, וכשיצאו נראו כמאוששים באדם. היוצאים דמו ללקוחות ששכרו זה עתה את שירותיו של עורך-דין ידוע, כשהם בוטחים בייצוגם ההולם בבית-המשפט, בית משפט של מעלה... הזמן עובר חולף עוד מעט גיע זמן מנחה ואז תיסגר חדרו של הרבי. לפתע נכנסה אישה אלמנה, תושבת ברדיטשב, שבאה בלוויית בנה הפעוט. בכניסתה אל חדרו של הרבי הושיטה לו את פתקתה בה היו רשומים שני שמות, שלה ושל בנה הפעוט בצירוף רובל בודד. הרבי נטל את הפיתקה לידו ועיין בכתוב בה. לפתע הרים את עיניו הטובות לעבר האלמנה ובנה. היא עמדה רועדת כולה מאימת המעמד. הרבי הביט במטבע המונח על השולחן ואמר: "וראי תרצי שגם בנך יכתב איתך בספר החיים. אם-כן, עלייך להוסיף עוד רובל עבורו". "בסדר רבי, אנסה להביא עוד רובל אחד, הן את הרובל הראשון השגתי במאמץ רב", מלמלה האלמנה, ופנתה בצעדים מהוססים לצאת את החדר. כשיצאה מהבית פרצה האלמנה בבכי נרגש. מניין תיקח עתה עוד רובל שלם? שאלה את עצמה בייאוש. הלוא גם את הרובל הראשון לא השיגה בקלות! ! בנפש עגומה שבה האלמנה לביתה העלוב והחלה לטכס עצה. היא חיפשה אחר חפצי-ערך שעוד נותרו בביתה, כדי למשכנם ולהשיג תמורתם הלוואה, אך בבית כבר לא נותר דבר. שעת המנחה הגיעה. הכול המתנינו לכניסתו של הרבי לתפילה. אך הדקות נקפו והרבי עדיין מתמהמה בחדרו. משמשו של הרבי גילה, כי כל הבאים להתקבל אצל הרבי כבר נתקבלו, וכי הרבי משתהה בחדרו מסיבה שאינה ידועה. כעבור זמן ביקש הרבי כי לא ימתניו לו, והקהל שהתפלל מנחה מיהר לביתו לסעודה המפסקת. השמש נעה במהירות מערבה. בעוד שעה קלה יתכנסו כולם בבית-המדרש לתפילת 'כל נדרי'. אך רבי לוי-יצחק נשאר ספון בחדרו. וממתין. למה? איש לא ידע. הרבנית אל הרבי נכנסת: הגיע זמן סעודה מפסקת, אנא יבוא הרבי לסעוד את ליבו." לפתע התדפקה האלמנה שוב על דלת הבית. מתנשמת ומתנשפת כולה ביקשה להיכנס בדחיפות אל הרבי. עיניה הדומעות לא אפשרו לשמש לסרב לה. נראה היה לו לשמש כאילו חיכה הרבי לה. היא הניחה על השולחן קומץ מטבעות. "רבי, חצי רובל יש כאן. זה מה שהצלחתי להשיג. יאמין-נא לי, בכל כוחותי התאמצתי. יותר מזה לא הצלחתי לאסוף, אנא יקבל הרבי את. מאמצי ויעשה פדיון לבני וגם לי". נטל רבי לוי-יצחק את המטבעות הקטנים, מנה אותם, ואכן, הסכום הגיע למחצית הרובל בלבד. "הלוא את יודעת שנדרש רובל שלם לכל נפש!", פנה אל האשה בקול אבהי ורך. האלמנה לא החזיקה מעמד ופרצה בבכי מר. "לא יכולתי, לא יכולתי", התייפחה, "פשוט אין לי יותר". עיניו של הרבי הוסיפו להפיק רוך וטוב-לב, גם כאשר אמר את המלים הקשות: "אם-כן תיאלצי להסתפק בשמך בלבד", והוסיף: "רובל אחד תמורת כל נפש - אין לשנות". "אעשה עבורך פדיון, הילד הקט אין בו חטא, אין מה לחשוש ולפחד." גופה של האלמנה המסכנה נתקף רעד וחלחלה. בכי עמוק חנק את גרונה. היא לא הצליחה להוציא הגה מפיה. כל אותה שעה הביט בה רבי לוי-יצחק בחמלה רבה, ונראה היה כי גם הוא אינו מצליח לעמוד בפני בכייה. לפתע, מתוך הבכי, זעקה האלמנה: "רבי! אינך יכול לרשום בספר החיים אלא אחד משנינו, אם-כן, מוותרת אני על עצמי ועל חיי, ובלבד שתירשום את בני! ! רשום אותו, את ילדי הקט! שיזכה הוא לחיים טובים! ! ובעד עצמי אני כבר לא מתעניינת, מה שיהיה יהיה". חיוך ובת-שחוק עלו פניו של רבי לוי-יצחק. למלים האלה חיכה כל היום. הוא קם ממקומו "לכי לשלום, יהודייה טהורה", אמר לאלמנה, "הקב"ה ייתן שנה טובה גם לך וגם לבנך בזכות מסירות נפשך". כשהלך אותה שנה רבי לוי-יצחק לתפילת 'כל-נדרי', היה אחוז כולו אש-קודש. כל העת לא פסק פיו מלומר בקול רם: "ריבוננו של עולם, זועק אני אליך, בדם נפשה ובדמעותיה של אותה אלמנה אומללה - אנא, הניח חסדך ורחמך, ואת שמיך הקדוש, כאותה אלמנה שויתרה על עצמה. הצל את בניך, את עם-ישראל, וחתום אותם לשנה טובה ומתוקה, רחם על בניך ישראל כרחמיה של אם על בנה יחידה".

משה קדמי היה מתפלל קבוע בבית הכנסת נצח ישראל אי-שם בצפון הארץ. מדי בוקר הוא היה מתייצב בשעה שש וחצי לתפילת השחרית ובידו הטלית והתפילין. מתפללי בית הכנסת ותושבי השכונה כולה רחשו לו כבוד סמוי בשל מקצועו המכובד ודיבורו המאופק והשקול. כאשר התקרב ובא היום הקדוש ביותר בשנה, עשה משה את ההכנות הראויות. הוא ביקש סליחה ממתפללי בית הכנסת ("סליחה? מעולם לא פגעת ב"י השיב לו אחד מהם), רכש מחזור מהודר בכריכת עור והוציא מן הארון את הכיפה הלבנה. בבוקרו של יום הכיפורים ישב אדון קדמי ולפניו המחזור הפתוח. הוא ביקש להתרכז בתפילת החזן אך מחשבותיו נדדו אל הספסל האחורי, זה שהיה ריקן בדרך קבע וכעת היה מלא במתפללים שונים שזו הפעם היחידה בשנה בה רגליהם דורכות על מפתן בית הכנסת. הוא הגניב מבט חטוף לאחוריו. הנה יושב לו קובי, עבריין ידוע (בשכונה כינו אותו ספק בהלצה ספק ברצינות "קובי המאפיונר"). על פניו ניכר כי הוא מבולבל ולא יודע כיצד עליו להתנהג בבית התפילה. "וכיצד עליו לדעת"? חושב משה לעצמו. "הן במשך השנה כולה הוא מטיל את חיתתו על נערי השכונה, שולח את ידו במלאכות לא ראויות ויש האומרים כי אף סוחר סמים הוא בסתר. מה לו ולבית הכנסת, במקום הקדוש ביותר בשנה"? הוא ניסה לנער את מחשבותיו המטרידות ולהאזין לקולו הערב של החזן, אך שוב עיניו נדדו אל הספסל האחורי. בצד הספסל, סמוך לדלת הכניסה ישב לו יואב, הילד האוטיסט. אמו החד-הורית ביקשה להביא אותו אל בית הכנסת ביום הקדוש בשנה, אך בשל קשיי הדיבור שלו הוא לא היה מסוגל להוציא מפיו מילת תפילה אחת כראוי. "גררר... גררר..." הוא נאנח וגרגר הברות לא מובנות. "כך נאה וכך יאה"? המשיכו מחשבותיו של משה להציק. "אכן, אני מרחם על אמו... אך האם היא לא מבחינה שהוא מפריע לכל המתפללים בנהמותיו המשוונות"? כמעט רגע ומשה מחליט לגשת אל הרב לאחר יום הכיפורים ולבקש ממנו להוציא כרוז מיוחד בשכונה הקובע כי רק מתפללים קבועים יכולים להשתתף בתפילות יום הכיפורים. כך, רק אלו המעוניינים לשפוך את שיחם באמת יבואו לבית התפילה הוא חושב. מחשבותיו נדדו אנה ואנה; עייפות משונה נפלה עליו והוא נרדם, ובחלומו... אולם רחב ידיים גדוש באנשים המתרוצצים אנה ואנה. "היכן אני נמצא"? הוא מנסה לברר, אך איש לא משיב לו. הוא מבחין כי כולם ממהרים לכיוון מסוים ובידיהם חבילות רבות-משקל. משה מיהר להתקדם לעבר מוקד המהומה, ולפניו נגלו מאזני-ענק. על הכף הימנית נכתב באותיות זהב "זכויות", ואילו על הכף השמאלית נחרט באותיות שחורות, קודרות משהו "חובות". זהו עולם האמת! חשב משה לעצמו בחרדה. הוא הצטנף בפינה כשהוא צופה במתרחש בחשאי. קבוצות קבוצות מלאכים המשיכו לזרום ובידיהם חבילות; חלקם הטילו את חבילותיהם אל כף הזכויות שהלכה והתמלאה ("תודה לא-ל!" חשב משה) אך האחרים הטילו אותם אל כף החובות שהלכה והתמלאה אף היא ("אוי ואבוי" לחש משה בשקט). אט-אט פסקו המלאכים להגיע, דממה השתררה באולם – המאזניים היו שקולות! "המתינו, המתינו!" נשמעה זעקה מקצה האולם. שני מלאכים הגיעו בריצה ובידיהם חבילות... משה אזר אומץ והתקרב כדי לצפות במחזה מקרוב. המלאך האחד אחז חבילה גדולה עליה נכתב באותיות מאירות עיניים "תפילתו של קובי המאפיונר". החבילה הכילה פסוקי תפילה. משה בחן אותם מקרוב: האותיות זהרו ונצצו באור מיוחד כמוהו לא ראה מעולם! ובידי המלאך השני חבילה נוספת, עליה נכתב "תפילתו של יואב". לא היו בחבילה זו פסוקים, רק לב נוצץ וטהור. "אלוקים מקבל את תפילתו שנבעה מלב זך" הרהר משה בהתפעמות. המלאכים השליכו את חבילותיהם אל כף הזכויות, והכף מיהרה לנטות על צידה. קריאות הפתעה והתרגשות נשמעו מכל עבר.... משה פקח את עיניו. "האם היה זה חלום שווא או שמא דמיון" תמה מר קדמי, ושמע את החזן מסלסל בקולו: "ואביהתה תהילה: מזיו שונה, מזוהר כבה, מחסרי שכל, מחורשי רשע – והיא תהילתך". (מנדי קמינקר)

'משיבת נפש' ד, רבי נחמן מברסלב זצוק"ל :

צִרְיָה לְדַעַת, שֶׁהָשֵׁם יִתְבָּרַךְ מִתְפָּאֵר אֶפְלוּ עִם הַקֵּל שֶׁבִּקְלִים שֶׁיִּשְׁרָאֵל, אֶפְלוּ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל. כֹּל זֶמֶן שֶׁשָּׂם יִשְׂרָאֵל נִקְרָא עָלָיו – יֵשׁ בּוֹ הַתְּפָאֲרוֹת פְּרָטִי, שֶׁהָשֵׁם יִתְבָּרַךְ מִתְפָּאֵר עִמּוֹ.

עַל כֵּן, אֲסוּר לֵאמֹר לֵאשׁ עֲצָמוֹ מִהָשֵׁם יִתְבָּרַךְ אֶפְלוּ אִם קִלְקַל וּפָגַם הִרְבֵּה מְאֹד ח"ו, כִּי עֲדִין לֹא פָסַק חֲבִיבוֹת הָשֵׁם יִתְבָּרַךְ מִמֶּנּוּ כִּנְל, וְעַל כֵּן עֲדִין יָכוֹל לָשׁוּב לְשֵׁם.

וְהַעֲקָר הוּא עַל־יְדֵי אֲנָשִׁי אֲמַת, שֶׁהֵם יְכוֹלִים לִמְצֹא גַם הַטּוֹב וְהַתְּפָאֲרוֹת שֶׁיֵּשׁ אֶפְלוּ בְּהִגְרוּעַ שִׁבְגָּרוּעִים וְלִהְיוֹת הַפֵּל לְשֵׁם יִתְבָּרַךְ. (שם י"ג)

שמחה רבה אפפה את יהודי העיירה פילץ שבפולין, לרגל מינוי הרב החדש, הלוא הוא רבי יחיאל דנציגר – לימים האדמו"ר הראשון מאלכסנדר. רבי יחיאל העתיק את מושבו מהעיירה גרוייץ (גריצא), שבה שימש רב בעקבות אביו, רבי שרגא-פייבל. בני הקהילה קיבלו את רבם החדש בכבוד גדול, והמתניו לדרשה הראשונה שישמיע. מינויו נכנס לתוקף ערב חגי תשרי, והציפייה הייתה כי בימים הקרובים יישא הרב החדש את דבריו. אבל השבת הראשונה חלפה, ורבי יחיאל נמנע מלדרוש ברבים. המתפללים הרבים שגדשו את בית הכנסת יצאו בתחושת החמצה. זו התחלפה בתקווה כי ב'שבת סליחות', שלפני ראש השנה, בוודאי ישמיע הרב דברי התעוררות. גם הנחה זו התבדתה. שבת סליחות חלפה, והמרא דאתרא לא עלה לשאת דברים. צימאונם של בני הקהילה התעצם לקראת ראש השנה. כולם היו משוכנעים כי קודם מעמד התקיעות בשופר יפרוץ את הסכר שסגר על פיו. אך ימי ראש השנה חלפו להם, גם שבת 'שובה' עברה, והציבור החל להפנים את העובדה כי רבם מסתגר בדומייתו, מסיבותיו שלו. ליל יום הכיפורים. רוח של התעלות וטהרה שורה בבית הכנסת. המתפללים מתכנסים ובאים. ארשת רצינות נסוכה על פניהם, והם ממהרים לטמון את פניהם במחזורי התפילה, נערכים לתפילת 'כל נדרי'. והנה נכנס הרב, עטוף בטליתו, הגולשת מראשו על פניו ומכסה את מחצית גופו העליון. הוא ניגש אל ארון הקודש, מסיט בסערה את הפרוכת ופותח את דלתותיו לרווחה. בכי סוער מטלטל את כתפיו בחוזקה, והוא מתייפח דקות ארוכות. הס מושלך בבית הכנסת. כולם מביטים בחרדת קודש במחזה המרטיט. ופתאום פורץ הרב בזעקה רמה: "דוד המלך אומר בתהילים: 'פָּנָה אֶל תְּפִלַּת הָעֶרְצָר, וְלֹא כִזָּה אֶת תְּפִלָּתָם'. הקב"ה פונה אל תפילת הערער, לאותה תפילה ערטילאית, שאין לה זכות קיום כלל!". הדברים מרעידים את לבבות המתפללים. רבים מצטרפים לבכיו של הרב. כך מתחיל היום הקדוש. לימים ביאר את הדברים האדמו"ר רבי יהודה-משה מאלכסנדר, על-פי סיפור מימות הבעש"ט. שנה אחת האריך

הבעש"ט מאוד בתפילת ליל יום הכיפורים. התפילה עצמה התאפיינה בדבקות בלתי-רגילה. אחרי היום הקדוש שאלוהו תלמידיו לפשר הדבר. סיפר להם הבעש"ט: בעיר אחת מתגורר יהודי שלמרבח הצער נטש את דרך היהדות, בחר בחיי חטא ופריקת עול והפנה עורף לעמו ולא לקויו. הוא העתיק את מגוריו לאזור הלא-יהודי, עד שהתערה בין הגויים ואימץ את אורחות חייהם. שלושים שנה חלפו עליו בלי שנשא תפילה אחת, גם לא ביום הכיפורים! שנה אחת נקלע בערב יום הכיפורים לשוק היהודי. תחילה היו המראות זרים לו, אך מרגע לרגע החלו צצים הזיכרונות מעברו המודחק. הוא צפה באחיו היהודים מתרוצצים בתזזיתיות ושרויים בהכנות לקראת היום הקדוש. המחזה היכה בו בעוצמה. חומות הניכור שבנה במשך שנים החלו מתקלפות אט-אט. כך עמד בלב השוק, מוצף רגשות עזים, מתבונן באווירת ערב יום הכיפורים שנשכחה ממנו לגמרי. שעות חלפו, והאיש נטוע על מקומו בלי תזוזה, וסערת נפש אדירה מטלטלת את כולו. השמש שקעה, והחשיכה שירדה על השוק הריק הקיצה את האיש משרעפיו. רוח של תשובה פיעמה בליבו. רגליו נשאוהו לבית הכנסת. הוא התגנב פנימה בדיוק בשעת תפילת כל נדרי, כאשר שאגה אדירה פרצה מפיות המתפללים, וזו הסוותה את כניסת האורח למקום. האיש דחק עצמו לאחת הפינות, ומכיוון ששכח את תפילות הימים הנוראים ולא היה לו מחזור תפילה, ניסה להסתיר את נוכחותו ככל יכולתו. רק לאחר שבית הכנסת התרוקן מאחרון המתפללים יצא האיש מפינתו. ביד רועדת נטל מחזור של בית הכנסת והחל לקרוא בקול ובהתלהבות. דף אחר דף גמע בצימאון גדול, בכה והיכה על חטא, בלב מלא חרטה. בשעת תפילתו הארוכה פרצה מפיו קריאה מרה: "ריבוננו של עולם! הנני יודע שאין בעולם חוטא כמוני. חטאיי מרובים מזה של הרשע הגדול ביותר!". ואז החל להתוודות ולפרט את חטאיו. כשזרחה השמש יצא בעל התשובה מבית הכנסת והלך לדרכו. סיים הבעש"ט ואמר לתלמידיו: "בשמיים נוצר רעש גדול מהתשובה הזכה של היהודי הזה. תפילתו הייתה נעלית ורצויה כל-כך, עד שסחפה עימה תפילות שהושהו במשך מאות שנים, ועתה עלו בזכותה אל כיסא הכבוד. זו הסיבה להתעכבותי בתפילתי", סיכם הבעש"ט, "רציתי להתפלל עם בעל התשובה הזה, אותו 'ערער', שאליו דווקא פונה הקב"ה". וכך מוסבר מדוע הפסוק מתחיל בלשון יחיד ("תפילת הערער") ומסיים בלשון רבים ("ולא בזה את תפילתם"), כי בזכות 'תפילת הערער' עלו התפילות של כל בני ישראל. (על-פי 'אמונת משה', אלכסנדר)(חב"ד).

(מעשה שהיה)

צום בעמידה

5

עשרים וחמש שעות רצופות הוא עומד על רגליו, לבוש לבן ועטוף בטליתו, ראשו מורכן אל מחזור התפילה שלפניו והוא מתנווד קלות בקצב אחיד. כל נדרי, תפילת ערבית, פרקי תהילים. לילה, בית הכנסת מתרוקן, ור' משולם עדיין שם. בוקר. השמש זורחת, יום הכיפורים עולה. ר' משולם עדיין נטוע בעמידתו. אינו חדל מלשפוך את צקון לחשו לפני קונו. שחרית, מוסף, מנחה, נעילה. קול תרועת שופר מפלח את חלל בית הכנסת של חסידי קרטשניף. "לשנה הבאה בירושלים!", עולה קריאה אדירה מפיות המתפללים. בבת אחת נשבר המתח שמתלווה לאימת הדין, והלבבות מתמלאים שמחה וביטחון כי בוודאי נחתמו לשנה טובה ומבורכת. רק אחרי תפילת ערבית ניתק ר' משולם מן הסטנדר. אותות התענית ניכרים על פניו, אך מבטו משרד חיוניות ונמרצות. כעלם צעיר הוא פונה לצאת מבית הכנסת, שבו עמד על מקומו יותר מיממה תמימה. דמותו היוצאת נלכדת במבטה של חבורת פרחי החסידים, שישבו בירכתי בית הכנסת ושברו את הצום במיני מזונות וכוס קפה חם. "ר' משולם!", קרא לעברו אחד מהם בתעוזה, "גלה לנו מדוע אתה עומד על רגליך במשך כל יום הכיפורים". למרבה הפתעתם נעתר ר' משולם לבקשתם. בדקות הבאות נשאבים הנוכחים לסיפור מדהים, עולה על כל דמיון. זה קרה שנים רבות קודם לכן. נמל חיפה, שעת בוקר מוקדמת. קול הלמות פטישים וכלי עבודה מהדהד במפעל המספנות הענק. ר' משולם פסע פנימה, לעבר עמדתו הקבועה. הוא בירך לשלום את עמיתיו לעבודה, בעודו חולף ליד מכונות כבדות, חומרי גלם ושלדי כלי שיט ברמות גימור מגוונות. את עיניו צדה התגודדות נרגשת של קבוצת פועלים. "מה אירע?", התעניין ר' משולם. "יש עכשיו בנמל מגדת עתידות החווה את גורלו של כל אדם, תמורת פרוטות!", השיב עובד נלהב. הבעת בוז עלתה על פניו של ר' משולם. "מה לי ולמכשפים ויידעונים!", פלט בזעזוע. "משולם, אתה מוכרח לנסות!", הקיפו אותו החברים והפצירו בו לגלות את גורלו, תמורת סכום פעוט. אל מול הלחץ הגובר משהו בנחישותו התערער, וסקרנות הזדחלה לליבו. בתמיכת חבריו מצא עצמו מתייצב אל מול מגדת העתידות. הוא הושיט לעברה את התשלום, וליבו הלם למשמע הבשורות שתבשר לו. "בקרוב", אמרה האישה בקול צרוד, "אתה תחלה במחלה אנושה ותמות מתוך ייסורים קשים". משולם חש כיצד האוויר נסחט מריאותיו. ראשו הסתחרר. הדם אזל מפניו. הוא נסוג לאחור מפני התחזית הרעה, מבקש לאטום את אוזניו ולהדוף את הדברים האיומים ממנו והלאה. בשבועות הבאים הצליח להתאושש ולהדחיק את התחזית הקודרת. חייו שבו לקדמותם. האירוע המוזר נשכח מליבו. יום אחד עלה לאוטובוס היורד מחיפה ונסע לרחובות. פניו היו מועדות אל הרבי דוד-משה מקרטשניף, שאת מעונו נהג לפקוד מזמן לזמן, אלא שהפעם הרבי קיבל את פניו בארשת חתומה. הוא אף נמנע מלהושיט אליו את ידו לשלום. "מה חטאתי ומה פשעתי?", נחרד ר' משולם. מבטו החד של הרבי נקב את ליבו. "נסה להיזכר!", קרא הרבי לעברו בתוכחה גלויה. ואז נזכר וכלימה מילאה אותו. "אכן", הניד הרבי את ראשו בצער, "מעשה חמור עשית. אל לו ליהודי לפנות אל דורשי עתידות למיניהם!". לנוכח דמעותיו הכנות של ר' משולם הוסיף הרבי: "אל תחשוש, כי תשובתך רצויה!", ובסופו של דבר נפרד ממנו בברכת שלום. חלפו כמה חודשים. בוקר אחד התעורר ר' משולם כשהוא מתייסר מכאבים. הוא פנה לחדר המיון הקרוב. סדרת בדיקות הובילה לאבחנה כי לקה במחלה חשוכת מרפא. עולמו של ר' משולם חרב עליו. בני משפחתו המודאגים הקיפו את מיטתו. רעייתו התקשרה אל הרבי. "נבואתה המרה של מגדת העתידות מתגשמת!", בכתה במר נפשה. תגובתו של הרבי הפתיעה: "הביאו את משולם לכאן, לרחובות!". "לא בא בחשבון!", קבעו הרופאים בפסקנות. "הנסיעה הארוכה עלולה לסכן את חייו!". ואולם בני המשפחה היו נחושים למלא את בקשת הרבי, ואמבולנס הוביל את ר' משולם אל מעונו של הרבי ברחובות. "איי, משולם!", אמר לו הרבי בסערת נפש ופניו להבים, "דע כי נגזר עליך לעזוב את העולם בשל המעשה שעשית. ואולם מבטיחך אני כי בזכות התשובה שעשית – תינצל ותזכה לאריכות ימים, מתוך בריאות איתנה!". עיני ר' משולם נתלו ברבי, שנראה כמי שעושה מאמצים איתנים לקרוע את רוע הגזירה. "ואולם", הוסיף הרבי, "זכור נא – מעתה, בכל יום כיפורים, עליך לעמוד על רגליך מתחילת היום ועד סופו. זה יהיה בעבורך אות עד יומך האחרון, שיזכיר לך את הרגעים שבהם רגליך כשלו ונשאו אותך למקום בלתי-ראוי". ר' משולם השתתק. הוא סקר את היושבים לפניו בפיות פעורים, והשלים את דבריו: "מבינים אתם מדוע אני עומד לאורך כל יום הכיפורים?". (על-פי 'לפיד האש')(חב"ד)

בעל-תפילה היה ר' יענקל וגם חסיד בכל נימי נפשו - חסיד טאלנא. תפילתו עשויה היתה להפשיר מקריירותו גם לב-אבן. הוא ניחן בקול ערב ועמוק, ובעיקר ברגש שהרעיד את הלבבות. במיוחד מפליא היה בתפילתו אצל הצדיק רבי דוד'ל, אליו היה נוסע מדי שנה לימים הנוראים. שם, בדבקות עצומה ובלב לווהט, היתה משתפכת תפילתו וגורמת נחת-רוח עילאית לרבו. צעיר לימים היה ר' יענקל כאשר חלה בדלקת-ריאות קשה. המחלה התישה את כוחותיו, אך כשקרבו הימים הנוראים ניסה בכל-זאת להכין את עצמו לקראת תפילתו אצל הרבי. יושב היה ומסלסל בקול שבור "הבן יקיר לי אפרים". אך באותה שנה כבר לא הגיע אל הרבי. ימים מספר לפני ראש-השנה נפטר והניח בן קטן, מושה'לה שמו. הכול כינוהו "בעל קול הכינור". כילד פעוט היה יושב ומאזין למנגינותיו של אביו וקולט אותן בדיוקנות מפליאה. שוב לא-קטן היה הילד. מלא מרץ ורוח-נעורים. המבוגרים לא פסקו מלייסר את היתום הקטן בדברי תוכחה, אך הדבר לא מנע ממנו לעשות מדי פעם מעשי קונדס שונים ומשונים. מאמצו העיקרי היה חזן העיירה. למרות משוכותיו ותעלוליו, לא היה החזן יכול לוותר על קולו המופלא של הילד הצעיר, וצירפו למקהלתו. בפרוס הימים הנוראים, כשנסעו החזן ומקהלתו לטאלנא, נסע עימם גם מושה'לה. תפקיד הסולן יועד לו, כדבר המובן מאליו. בעומד לפני הרבי, נרגשים ויראים, סימן החזן למושה'לה לפצוח בניגון החדש שהולחן במיוחד לימים הנוראים - "כבקרת רועה עדרו". מושה'לה פסע בטוחות, נעמד ופתח ב..."הבן יקיר לי אפרים". החזן נדהם. ניסה 'להזכיר' לילד כי הקטע הוא "כבקרת", אך מושה'לה ליכסן אליו מבט מיתמם, עצם את עיניו והמשיך בשירת "הבן יקיר", אותו ניגון שהלחין אביו בימיו האחרונים. החזן רתח מזעם, אך כאשר סיים מושה'לה לשיר, פנה אליו הרבי וביקשו לחזור על הניגון. עצם הרבי את עיניו והאזין בדבקות עצומה לשירת הילד. כשסיים, ביקשו לחזור על הניגון בשלישית. עיניו של הרבי היו רטובות מדמעות. הוא הביט במושה'לה במבט חודר ואמר: "היי רצון שבזכות נגינתך השמימית, ייצאו מפיך אך ורק ניגוני-קודש ושלא תילכד בפח-יוקשים". חלפו הימים. ברחוב היהודי השתוללה מלחמת תרבות - אנשי ההשכלה מזה ויראי-ה' מזה. המשכילים שמו עינם בנער הפיקח ובעל הקול המופלא. הם פרשו לפניו את הטוב הגדול הצפוי לו אם ייצא מן העיירה היהודית אל העולם הגדול. יום בהיר אחד ארז מושה'לה את חפציו והודיע לאמו על החלטתו. האם השבורה והנדהמת פרצה בבכי מר, אך הנער היה איתן בהחלטתו. "אל תבייש את אבא עליו-השלום", הדהדה זעקת האם אחרי הבן המתרחק. הנער הגיע אל העיר הגדולה. בתוך זמן קצר ביותר התפרסם שמו בקרב חוגי המוסיקה בעיר, והנער הזר היה ל'כוכב'. מכל קצות העיר נהרו אנשים, נשים ובני-נוער כדי לחזות בנער היפה, בעל קול הכינור, שהופעתו הרעיש את העיר. אך מאחורי הפאר וההדר, נשאר מושה'לה יהודי מיוסר. מצפונו לא נתן לו מנוח. בלילות היה מופיע בחלומותיו האב הדואב, ומפיל את תחנוניו לפניו שישבו מדרכו הנלוזה. היה זה ערב אחד. אולם האופרה היה מלא וגדוש מעריצים משולהבים. התזמורת פצחה בנעימה שקטה, והכול ציפו לזמר המופלא שיעלה על הבימה ויצטרף אליה בשירתו. מושה'לה עמד על הבימה שחוח קמעה. ראשו היה מושפל ועיניו הביטו ניכחן. גם בקבוק המשקה החריף שנטל באותו יום כדי לסלק את ייסורי מצפונו לא הועיל. מחשבותיו נשאוהו הרחק. אל ימי לימודיו ב'חדר'. אל החזרות אצל חזן העיירה. והנה הוא רואה את עצמו אצל הרבי הקדוש. החזן מזמינו לגשת ולשיר 'כבקרת', אך הוא חומד לו לצון ושר דווקא 'הבן יקיר'. והרבי מבקשו לשיר בשנית ובשלישית את הניגון... בעודו שקוע בשרעפיו סימן לו המנצח לפצוח בשירתו. הכול התבלבל במוחו. הוא שכח היכן הוא נמצא; נדמה היה לו שהוא עומד מול הרבי. מבלי-משים פצח בשירה אדירה: "הבן יקיר לי אפרים". הקהל נדהם. התזמורת פסקה מנגינתה. לא חלפו רגעים ספורים וקריאות לעג נזעמות החלו להישמע. אך מושה'לה לא ראה ולא שמע מאומה. קולו הסתלסל: "רחם ארחמנו נאום ה'". המנצח קרב אליו סמוק פנים ונהם באוזנו: "ברח מכאן, אם חייך יקרים לך". בצעדים כושלים שרך הבחור את רגליו מן הבימה והסתלק מבעד לדלת האחורית. כל עוד רוחו בו ברח מעיר החטאים. ימים ולילות הלך, מבלי דעת לאן. ובעודו בורח, ברח גם מדרך השקר והזיוף וממעשי הרעים שבהם שקע במשך שנים רבות. היה זה בעת הסעודה השלישית בבית-מדרשו של הצדיק רבי דוד'ל. אל בית-המדרש נכנס צעיר קרוע ובלוי, עיניו אדומות ופניו נפולות. היה זה מושה'לה בעל-התשובה. (חב"ד).

"שובו פנים שוכבים אָרְפָה מְשׁוּבְּתֵיכֶם הִנְנוּ אֲתָנוּ לָךְ כִּי אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ" (ירמיה ג', כב')

קודם 'כל נדרי' ניגש הרב אהרון-שמואל אסאד, רבה הנערץ של הקהילה סרדהאלי (דונאיסקה סטרדה) שבסלובקיה, אל בעל התפילה הוותיק, ר' חיים-לייב ספנוש, ולחש על אוזנו דבר מה. הלה הפנה אליו מבט תמה, אך בטרם הספיק להתעשת, כבר ניגש הרב אל דוכן שליח הציבור. קהל המתפללים הביט בנעשה בעיניים תמהות. במהרה התברר כי הרב ביקש מר' חיים-לייב להתחלף עמו, וכי ר' חיים-לייב יוביל את תפילת נעילה במקום הרב. סימני שאלה רבים ריחפו בקהל, ואולם ארון הקודש כבר נפתח והקהל נדרך לקראת התפילה הפותחת של יום הכיפורים. איש לא שיער שהסיבה נעוצה בר' מנשה פֶר, ה'מלמד' הוותיק של העיירה. יהודי תלמיד חכם היה, ומידותיו התרומיות הקנו לו מעמד נכבד בעיירה. ואולם הכול השתבש בעקבות נישואי בתו הצעירה לצעיר יהודי משכיל, דוקטור ומורה לשפות זרות. אילו היה רופא נוחא, רחשו הבריות, אבל מורה ללטינית ויוונית! ? הזעזוע בעיירה היה גדול. חיצו הביקורת הופנו אל האב, ר' מנשה. "כיצד נתת ידך לדבר הזה?", מחו כלפיו. "עליך לבטל את החתונה", התרו בו. בני הקהילה חששו שפריצת הגדר במשפחתו המכובדת של ר' מנשה תשמש תקדים מסוכן. שתיקתו של ר' מנשה העצימה את המתקפות נגדו. התסיסה בקהילה תורגמה מייד למעשים. הורים הוציאו את ילדיהם מהחדר שלו. תושבים הדירו את רגליהם מחנות המכולת של רעייתו. ואפילו בעל הדירה שבה התגורר הודיע לו כי לא יחדש את חוזה ההשכרה, בלחץ הציבור. העונש החמור ביותר שספג ר' מנשה היה סילוקו מחוג הלומדים הקבוע אחרי תפילת שחרית. כמו-כן נמנע ממנו לעבור לפני התיבה או לקבל עלייה לתורה בימי השנה לפטירת הוריו. אפילו ילדים הציקו לו בהולכו ברחוב. באותו זמן סבל הרב ממחלה קשה שריתקה אותו למיטתו, ולא ידע על כל הנעשה. רק כשהחלים נדהם לשמוע מר' מנשה את אשר אירע. "רבי", בכה לפניו, "מדוע רודפים אותי? פרנסתי דלה, ובהעדר נדוניה לא הצלחתי למצוא חתן מבני המקום שיסכים לשאת את בתי. חקרנו וביררנו שהחתן שלנו בא ממשפחה שומרת מצוות מפרשבורג, ובעצמו שומר שבת ומקיים את מצוות התורה". הרב לא ידע נפשו מצער, והחל להפעיל את השפעתו לטובת ר' מנשה. הוא זימן אליו את תלמידי החכמים, והוכיחם על שנתנו יד לפגיעה ביהודי על לא עוול בכפו. אך דבר לא הועיל. שמו של ר' מנשה הוכתם בכתם שנראה היה בלתי-ניתן למחיקה. חודש אלול הגיע. הרב הגביר את מאמצי הפיוס, וניסה לדבר אל מצפונם של נכבדי הקהילה. הוא הזהירם כי על עבירות

שבין אדם לחברו אין יום הכיפורים מכפר. ואולם הללו סירבו לחזור בהם. "וכי אנחנו צריכים לבקש ממנו סליחה?", השיבו בכעס, "במעשהו פגע בקהילה כולה!". יום הכיפורים התקרב. הרב התקשה למצוא מנוח לנפשו. יום וליילה טרד את מוחו בניסיון למצוא מוצא לסבך. רק אחרי הסעודה המפסקת הבזיק רעיון בראשו. דממה שרתה בקהל כאשר החל הרב להשתפך בנעימת הפסוק "אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה". אחר-כך החל בתפילת 'כל נדרי', שהתעצמה מרגע לרגע, והרעידה את מיתרי הלבבות. הוא קרא בקול גדול: "ונסלח לכל עדת בני ישראל, ולגר הגר בתוכם, כי לכל העם בשגגה". ואז – השתתק. במקום להמשיך בפסוק "סלח נא לעוון העם הזה", התעטף הרב בדומייה. דקה ושתיים חלפו, והרב מחריש. מבטים תמהים הורמו מתוך המחזוריים. ר' שלום, מגאוני הקהילה, נזעק אל מקומו של הרב, חרד לשלומו. לתדהמתו גילה את הרב רכון על מחזורו, ונחלי דמעות זולגים מעיניו. "האם הרב חש שלא בטוב?", שאל בלחש. הרבי נענע בראשו לשלילה. ביד רועדת הסתיר את הפסוק "סלח נא לעוון העם הזה...". ר' שלום חד המחשבה הבין מייד. כאילו חץ מלובן ננעץ בליבו. בבת אחת חדרה לתודעתו ההכרה בדבר חומרת התנהגותה של הקהילה כלפי ר' מנשה. גם הוא, ר' שלום, ידו במעל. אף הוא לא נמנע ממלחמת ההוקעה הקנאית. בסערת נפש פסע אל ירכתי בית הכנסת. "ר' מנשה!", הדהדה זעקתו בכל האולם, "אנא סלח לי על התנהגותי כלפיך! סלח לי על שלא ביקשתי את סליחתך!". קולו נשבר בבכי. "איך כשלתי! אוי, ר' מנשה, האם תואיל לסלוח לי?". בתוך רגעים השתרך תור ארוך של מתפללים ליד מקומו של ר' מנשה. למדנים ופשוטי עם, מנהיגי הציבור ובעלי מלאכה. הכלימה הייתה משותפת לכולם. בראשים מורכנים ביקשו מחילה וסליחה מר' מנשה. וכשנעתר ר' מנשה חשו הכול כי אכן נגולה מעל ליבם. העננה המכבידה התפוגגה באחת. ומעיני הרב, ממקומו כשליח הציבור, הוסיפו זלוג דמעות, אלא שעתה אלו היו דמעות של שמחה. הוא שב אל מחזורו והכריז בקול רם: "סלח נא לעוון העם הזה!". והקהל כולו החרה-יחזיק אחריו בשאגת שמחה: "ויאמר ה', סלחתי כדברך!". (על-פי 'ספר זיכרון לקהילת סרדהאלי') (חב"ד).

(מעשה שהיה)

מלחמת נפש

8

שעת בין הערביים של ערב יום הכיפורים. העיירה אמשינוב שוקקת חיים, ואנשיה עסוקים בהכנות האחרונות לקראת היום הקדוש. בית-מדרשו של רבי מנחם קאליש, האדמו"ר מאמשינוב, השוכן בלב העיירה, מתמלא והולך. המתכנסים פותחים באמירת תהילים, מתוך שפיכת הלב. אחרים עדיין עסוקים בחשבון נפש ובאמירת 'על חטא' קודם רדת היום. הכול ממתינים לרגע שבו ייכנס הרבי לבית המדרש והחזן יפתח במילים המרטיטות 'כל נדרי'. אך הרבי מתעכב משום-מה. רק בני משפחה קרובים ביותר ידעו לספר לאחר מכן את אשר אירע. באותן שעות נאספו כל בני הבית, הבנים והנכדים, בחדרו של הרבי, לקבל את ברכתו, ופתאום נשמעו דפיקות נמרצות בדלת הבית, ועוררו לרגע פחד בלב הנוכחים. בפתח עמדו נפח העיירה וזוגתו, שניהם ממורים בבכי. בעוד הרבנית מזמינה אותם להיכנס ולשבת, החלו לספר את הדבר הנורא שאירע להם. בנם, נער מתבגר, הולך זה זמן רב אחרי שרירות ליבו. הוא מרבה להתרועע עם הנערים הגויים ומתנהג כמותם. הידרדרותו הגיעה לשפל חדש כשהצהיר על רצונו להתנצר. בתחילה חשבו ההורים כי אך לצון חומד לו הבן ואינו מתכוון לכך באמת, אולם זה עתה נודע להם כי הערב, ביום הכיפורים ממש, אמור להתקיים טקס הטבלתו לנצרות של בנם. ביום הזה חל השנה חג נוצרי, ובעצת הכומר המקומי נקבע מועד הטבלתו של הנער היהודי לאותו יום, כדי לתת לטקס הד רחב ולהוסיף בשמחת החוגגים. הורי הנער זעקו בבכי נסער: "באנו לבקש מהרבי להצילנו מחרפה גדולה זו. לכל הפחות לבקש מהכומר, הרוחש כבוד רב לרבי, לדחות את הטקס עד אחרי היום הקדוש. איך ייתכן שביום הכיפורים, שבו היהודים מבקשים כפרה על עוונותיהם, ימיר בננו, יוצא חלצינו, את דתו, רחמנא-ליצלץ?!...", סיימו ההורים את דבריהם. הרבי מאמשינוב שמע את הדברים. בלי שהיות פנה אל אימו, הרבנית הזקנה חיה-לאה, וביקש ממנה כי כלתו, שרה'לה, אשת בנו רבי יוסף, תכתוב לכומר העיירה מכתב בשמו בלשון תחנונים, ותבקש ממנו לדחות את טקס המרת דתו של הנער בכמה ימים. לאחר שעה קלה היה המכתב מוכן. הרבי קרא לשומר החצר, ר' יידל, ואמר לו: "קח את האיגרת הזו, ומסור אותה במהירות האפשרית לידי הכומר". בעוד ר' יידל, איש נמרץ וקל רגליים, יוצא בדחיפות למלא את שליחותו, הוציא הרבי את שעונו והחל לספור, כאילו הוא מונה את השניות: אחת, שתיים, שלוש... וכך הלאה. בעיני הנוכחים נראה הדבר מוזר למדי. הם גם לא ידעו עד כמה יוכל הרבי להמתין לחזרתו של יידל, שהרי השעה מתאחרת והיום הקדוש קרב. לא עברו רגעים אחדים, ויידל כבר חזר ומענה חיובי עמו: הכומר קיבל את בקשת הרבי והטקס נדחה. הורי הנער הודו לרבי מאוד ויצאו מהבית מעורדים מעט. רק אז, ברגעי השקיעה האחרונים, נכנס הרבי לבית-המדרש, והחזן, רבי ישראל-יצחק, הדיין משידלובצה, פתח ברתת של חרדת קודש בנעימת 'כל נדרי'. תפילות היום הקדוש עם הרבי היו תמיד חוויה מרטיטה בעבור המתפללים, אולם הפעם הייתה לכך תחושה חזקה במיוחד. גם איש פשוט יכול היה לחוש את אימת הדין המנסרת בחלל. המבנים הרגישו כי כל תפילה וכל תחינה של הרבי היא תוספת אומץ במלחמתו לנצח את השטן המקטרג, ולמשוך מלמעלה שנה טובה ומתוקה בעבור כל בית ישראל. בצאת היום, כאשר ישב האדמו"ר בראש השולחן לסעודת-החג, ניכרת הייתה שמחת הניצחון, כמלך השב מנצח ממלחמה קשה ומתישה. פני הרבי נהרו באור יקרות וכולו אמר חדרוה ושמחה. בעיני חסידיו זה היה סימן מובהק כי התפילות נתקבלו, והקהל היה שרוי באווירה עילאית. ופתאום נפתחה דלת בית-המדרש בחזקה, ואל האולם פרץ נער פרוץ-שער וכיפה מקומטת שמוטה על ראשו. הוא ניגש היישר אל שולחנו של הרבי, השתטח מלוא קומתו על הרצפה, וזעק: "רבי, הצילני! הנני מתחרט חרטה גמורה ולא אחזור אליהם עוד..." בכי סוער חנק את גרונו. רבים מהנוכחים לא ידעו מי הנער ומה סיפורו, אולם קומץ חסידים שהספיקו לשמוע את הרקע לאיחורו של הרבי ליכל נדרי, זעמו מאוד. "האם לאחר כל הצער ועוגמת הנפש שגרם נער זה בערב היום הקדוש להוריו, לרבי ולציבור כולו – עדיין הוא מעז פנוי לבוא אל הקודש?!", אמרו בינם לבין עצמם. הרבי הסה מיד את כל המתלחשים. הוא הביט בנער בחיבה גלויה, קירבו והושיבו לידו. אחר-כך מזג לו גביע יין וציווהו לברך ולומר 'לחיים' וענה אחריו 'אמן'. זו הייתה ראשיתה של תפנית חדה שהתחוללה בליבו של אותו נער, אשר מאותו יום והלאה דבק באדמו"ר ובחסידייו. בשקידתו העצומה לילות כימים ובתפילותיו הנזכרות, נראה כאילו התכוון להשלים את אשר החסיר בשנותיו הקודמות. ולסיפורו של הנער היו מוסיפים, כי השתדלות הרבי בערב הצום הצליחה לדחות את טקס המרת דתו, אולם מאמציו ודמעותיו בתפילות יום-הכיפורים הם שהחזירו נשמה תועה ונידחת זו למקור חוצבה. (חב"ד).

"אלכסיי", הורה הבעל-שם-טוב הקדוש לעגלונו הקבוע, "רתום את הסוסים; אנו יוצאים מייד לדרך". המשרת הגוי היה אמון על המלאכה. הוא לא התפלא על הנסיעה הפתאומית, על השעה המאוחרת, על כך שעדיין לא נודע לו מסלול הנסיעה. זו היתה דרכו של הבעש"ט. יוצא למסעות מסתוריים עם חבורת תלמידיו. פעמים רבות היו זוכים ל'קפיצת-הדרך'. לעיתים לא היו יודעים גם בשוכם לביתם לשם מה נסעו ומה ביצעו במסע. היתה זו שעה לילה. מוצאי היום-הקדוש. תמה תפילת נעילה. זה עתה שבו הבעש"ט ותלמידיו מבית-הכנסת, בסיומו של יום-הכיפורים. הכול אפופים הרגשת טוהר והזדככות. איש לא תיכנן לצאת למסע בשעה כזאת. אך כשהבעש"ט הביע את מבוקשו היו הכול נכונים. דרך ארוכה עשו הסוסים. היושבים בעגלה, תלמידיו של הבעש"ט, היו דרוכים לקראת העומד להתגלות להם. והנה נעצרו הסוסים. בכפר רחוק ונידח עשו חנייה, והבעש"ט הורה למצוא דווקא את בית-המרוח. לקראתם יצא בעל-הבית. יהודי היה האיש, שניהל את בית-המרוח, והגיש את שירותיו לכל גויי הסביבה, ומזה היתה פרנסתו. הוא היה מיוחד ומבוהל למראה החבורה הנכבדה שעמדה בפתח, וביחוד נחרד נוכח עיניו החודרות של הבעש"ט שנעצו בו. "רבי!", נשבר פתאום המוזג כשהוא מזדעק בקול לא-לו, "רבי! חטאתי מאוד! ידעתי מה גדול עוונתי! או, רבי! חשבתי שאיש לא יידע על כך, והנה אתה ידעת..." דמעות זלגו על לחיו של החוכר היהודי. ניכר היה בו שכולו נסער ונגרש. הבעש"ט הרגיעו וביקשו לשבת ולספר בנחת את אשר אירע עמו. הוא לא היה צריך לשדלו הרבה. היהודי חש צורך פנימי להשיח את אשר על לבו באוזני הצדיק. קבוצת התלמידים היתה עדה לסיפורו של המוזג. מדי שנה בשנה נוהג הוא לנסוע לעיירה הסמוכה, לקראת הימים הנוראים, החל לספר. בכפרו לא גרים עוד יהודים מלבדו. במשך כל ימות השנה הוא נאלץ להסתדר בלי מניין לתפילות, אולם בימים הנוראים היה נוסע העירה ומתפלל בבית-הכנסת. גם השנה, בערב יום הכיפורים התכונן לעזוב את ביתו ולצאת העירה. הכול היה ערוך ומוכן, והמוזג ובני-ביתו כבר עשו את מרבית הדרך כאשר נזכר לפתע ששכח לנעול את דלת המרתף. העניין אינו פשוט כלל וכלל. במרתף מאוחסנים כל המשקאות. עתה, כשהושאר פתוח, עלולים גויי הסביבה להיכנס ולחסל את כל הונו, נוסף על כך שבמגע-ידם יהיה כל היין אסור בשתייה ליהודים. השעה אמנם היתה מאוחרת, אך המוזג חישב ומצא שיספיק לשוב לביתו, לנעול את המרתף ולהגיע לפני שקיעת החמה לעיירה. "מזל שהגיע בדיוק ברגע הנכון", קידם הפריץ את פניו בפתח הבית, "גרנוני ניחר ואני משוער לכוסית יי"ש טוב". לא היתה ברירה והוא נאלץ לספק את מבוקשו של הפריץ. זה נכנס לבית-המרוח והיהודי מתפלל בלבו שימהר לשתות ולצאת. אך העניינים הסתבכו והלכו. כאשר אך נפתחה הדלת, החלו כל השכנים, גויי הכפר, להציף בהמוניהם את החנות ובאו לקנות בזה אחר זה, כאילו כרוז עבר בכפר וביתו שהמוזג נמצא במקום. ככל שהיהודי ניסה לקצר ולמהר לסיים, כן גדלו ההזמנות. עוד לקוח ועוד קנייה, ואי-אפשר לסגור לאנשים את הדלת בפרצופם. היהודי מעיף מבט בשעון ומגלה, שהשעה מתאחרת ואין עוד כל סיכוי שיצליח להגיע לבית-הכנסת טרם ייכנס היום הקדוש. לבו פרפר בחרדה. מה יעשה? מעולם לא חגג את יום הכיפורים לבדו. לא היו באמתחתו לא סידור ולא מחזור. התפילות לא היו שגורות על פיו. רק לבו גאה מרגשות... "ריבוננו של עולם", פתח פיו בתפילה אישית, פתאומית, "אתה הלא אבא רחום. יודע אתה מחשבות לבב אנוש ויודע אתה היטב כמה רציתי להיות עתה בבית-הכנסת בחברת אחי היהודים. "איני יודע להתפלל, אין לי מחזור תפילות, קבל-נא ממני את התפילה היחידה שאוכל לתת לך עכשיו. גם אני רוצה לשפוך את נפשי לפניך ולבקש ממך שנה טובה ומתוקה". הדבר היחיד שידע המוזג בעל-פה היו...אותיות האלף-בית. החל אפוא לקרוא את האותיות בזו אחר זו, כשלבעיניו זולגות נהרי דמעות. זו היתה התפילה היחידה שהיתה שגורה על-פיו. "קבל ממני את האותיות הללו, ריבוננו-של-עולם", קרא בנהמת-לבו, "ואתה צריך מהן מלים וכוונות, והענק לי שנה טובה". "רבי! אני מנחש שבאת אלי כדי להוכיחני על חטאי", סיים המוזג את סיפורו בפנותו אל הבעש"ט, "יודע אני כי לא נהגתי כשורה. תן לי דרך לשוב בתשובה". עיניו של הבעש"ט קרנו באור מיוחד, וחיוך של קורת-רוח נח על שפתיו הקדושות. "תנוח דעתך", אמר ליהודי בחמימות, "זה שנים רבות שלא עלתה למרומים תפלה כה תמימה וזכה כתפלתך ביום-כיפורים זה. (חב"ד).

מה עושה יהודי ירא שמים עם כוס אלכוהול בערב היום הקדוש? מי שהגיע לבית הכנסת הכפרי בערב יום כיפור בשעה מוקדמת, לא יכול היה שלא להבחין באיש הישן בפינה. בגדי המלוכלכים וריח האלכוהול החזק הנודף ממנו הסבירו היטב מדוע הוא ישן שינה עמוקה כל-כך. יהודי שתוי בערב החג? כמה מן הנאספים הציעו לסלק אותו מבית הכנסת. תוך זמן קצר בית-הכנסת היה גדוש במתפללים שהסתירו את השיכור. כשהשמש שקעה השתררה דממה על הקהל. הרבי נכנס וניגש למקומו הקבוע ליד הקיר המזרחי. לאות שקיבל מן הרבי, נפתח ארון הקודש והגבאי החל להוציא את ספרי התורה כהכנה ל"כל נדרי". בדיוק ברגע זה בחר השיכור להתעורר משנתו העמוקה. הוא טיפס במדרגות המוליכות אל בימת הקריאה, חבט על השולחן והכריז "אתה הראית לדעת! ככל הנראה, בית הכנסת הגדוש וספרי התורה שנישאו אל מחוץ לארון הזכירו לו לשיכור את תחילת ההקפות בשמחת תורה! השיכור התבלבל בין הרגע הרציני ביותר ובין האירוע השמח ביותר. הקהל חש שנחצה כאן גבול אדום וביקש לסלק את האיש מן החדר, אולם אז פנה הרבי לאחוז ואמר: "הניחו לו, מבחינתו כבר הגיע הזמן לערוך את ההקפות. הוא כבר הגיע לדרגה זו". בערב הבא, כאשר הרבי ישב עם חסידיו לשבור את הצום בסעודה חגיגית, הוא סיפר להם את סיפורו של רבי שמואל, השיכור של "כל נדרי". בבוקר ערב יום הכיפורים, שמע רבי שמואל על יהודי שהושלך לכלא עם משפחתו בשל אי-יכולתו לשלם את שכר הדירה על הבית ששכר מן האציל המקומי. רבי שמואל הלך אל האציל והתחנן לפניו לשחרר את המשפחה העלובה, אבל האציל לא היה מוכן לשמוע על כך. "עד שאקבל את הסכום כולו, עד לפרוטה האחרונה, היהודי ומשפחתו יישארו מוטלים בכלא המצחין", הוא נשבע. "עכשיו צא מכאן לפני שאשלח בך את הכלבים". "אני לא יכול להרשות למשפחה יהודית להנמק בכלא ביום כיפור", החליט רבי שמואל ויצא לגייס את הסכום הנדרש כשהוא נחוש להשיג את שחרורם טרם תשקע השמש. כל היום כולו הוא הלך מדלת לדלת. אנשים תרמו בעין יפה לידיד יהודי הנמצא במצוקה, אך בשעות אחר הצהריים המאוחרות עדיין חסרו לרבי שמואל 300 רובל. היכן ימצא סכום כסף כה גדול בשעה מאוחרת שכזו? הוא חלף ליד בית מרוח וראה שם קבוצה של צעירים בלבוש נאה יושבים ושוחים על השולחן שלפניהם הייתה חפיסת קלפים ולידה ערימת שטרות ומטבעות זהב וכסף שכבר הצטברה בשעת משחקם. בתחילה הוא היסס לפנות אליהם בכלל. מה אפשר לצפות מיהודים שמבלים את ערב יום כיפור בשתייה ובהימורים בבית המרוח? אך משנוכח כי הם תקוותו האחרונה, הוא ניגש אליהם וסיפר על מצוקתה של המשפחה היהודית שהושלכה לכלא. הצעירים עמדו לשלחו מעל פניהם בידיים ריקות, אך אז צץ במוחו של אחד מהם רעיון חביב: האם לא יהיה נחמד לגרום ליהודי ירא שמים לשתות לשכרה בערב יום כיפור? הוא אותת למלצר והזמין כוס גדולה של וודקה. "אם

תשתה את הכוס בלגימה אחת אתן לך 100 רובל", אמר לרבי שמואל. רבי שמואל העביר מבטו מן הכוס שהונחה לפניו אל ערימת השטרות שהאיש החזיק מתחת לאפו. חוץ מלגימת "לחיים" בשבת ובחגונות, רבי שמואל שתה רק פעמיים בשנה – בפורים ובשמחת תורה, זמנים שבהם כל חסיד מרווה את השמחה הקדושה בכמויות גדולות של משקה מחמם לבב כדי שהגוף ישמח ביחד עם הנשמה. וכמות הוודקה שבכוס – למעשה, היה זה גביע ענקי ולא כוס – הייתה גדולה יותר מן הכמות שהיה שותה בשני האירועים הללו גם יחד. אך המשפחה יושבת בכלא וממתנה... רבי שמואל הרים את הכוס והריק את תוכנה עד תומה. "בראבו!" קרא האיש ונתן לו את 100 הרובלים. "אבל זה לא מספיק", אמר רבי שמואל שראשו כבר היה סחרחר עליו מן המשקה החריף. "אני צריך עוד 200 רובלים כדי להוציא את המשפחה האומללה מן הכלא!" "עסקה היא עסקה!" קראו הצעירים העליזים. "מאה רובלים לכל כוס! מלצר! מלא את כוסו של ידידנו!" לאחר שני ליטרים ומאתיים רובלים נוספים, יצא רבי שמואל מבית המרוח כשהוא מתנודד על רגליו. במוחו האפוף אדי אלכוהול הייתה מחשבה אחת ויחידה. הוא התעלם ממבטיהם של בני הכפר המתרוצצים בהכנות אחרונות ליום החג, מנביחותיהם הרמות של כלביו של האציל, מדמעות השמחה ומדברי התודה של המשפחה שיצאה לחופשי, וחשב אך ורק על הבאת הכסף לאציל ועל מציאת דרכו אל בית הכנסת. שכן הוא ידע, שאם ילך קודם כל לביתו כדי לאכול משהו לפני הצום, לא יצליח להגיע לבית הכנסת לתפילת כל נדרי. "בראש השנה", כך סיכם הרבי את סיפורו, "הכרזנו על הא-ל כעל מלך היקום כולו. היום צמנו, התפללנו והתחרטנו על מעשינו והשתדלנו לתרגם את מחויבותנו כלפי אלוהים ולהפוך אותה לעבר מזוכך ולעתיד משופר. עכשיו פנינו מועדות לחג הסוכות, בו אנו שמחים על הישגי הימים הנוראים בעזרת המצוות המיוחדות של החג – שמחה שמגיעה לשיאה בהקפות של שמחת תורה. אבל רבי שמואל כבר נמצא שם. אמש, כאשר הוא הכריז על תחילת ההקפות בכל נדרי, לא הייתה זו טעות. עברונו, יום כיפור רק התחיל. אך עברונו, כבר הגיע שמחת תורה..." (ינקי טאובר) (חב"ד).

(מעשה שהיה)

עם הנער הזה התפללתי

11

היה זה ליל "כל נדרי", הבעל שם טוב הקדוש זיע"א עמד בבית מדרשו, לבוש בקיטל ועטוף בטלית, והתכונן לתפילת יום הכיפורים. פתאום נראה כאילו צל עובר על פניו הקדושים, ניכר היה כי משהו מעיק על הבעש"ט, אך איש לא העיז לשאול אותו על כך, את תפילת כל נדרי אמרו בכונה גדולה, לאחריה לפני תפילת ערבית הכריזו על הפסקה קצרה, הבעש"ט עמד על עמדו שקוע בהרהורי, עד שפתאום השתפך על שפתיו חיוך רחב, וראו עליו כי הוא מלא שמחה, וציוה להמשיך ולהתפלל תפילת ערבית. במוצאי יום כיפור היה הבעל שם טוב במצב רוח מרום, והוא סיפר לתלמידיו את הסיפור הבא: בכפר אחד היה גר פעם חוכר יהודי, הוא היה יהודי נעים הליכות ובעל האחוזה אשר החכיר לו את אדמותיו, העריכו מאוד והתיחס אליו כאל ידיד אישי, חוכר זה נפטר פתאום ביום בהיר אחד והותיר אחריו אלמנה צעירה וילד קטן, לא עברו ימים מרובים עד שגם האלמנה נפטרה מרוב צער, והילד הקטן נותר יתום מאב ואם. בעל האחוזה שהיה כאמור ידידו של החוכר היהודי לקח עתה את היתום הקטן אליו, ילדים משלו לא היו לו והוא נקשר בעבודות האהבה אל הילד היהודי הקטן, בו טיפל כאילו היה בנו יחידו. כך עברו שנים אחדות הילד גדל בביתו של בעל האחוזה הנוצרי בעושר ומותרות, ולא ידע כלל על מוצאו היהודי. פעם אחת כאשר שיחק עם ילדים אחרים שבאו עם הוריהם לביקור אצל בעל האחוזה, נפלה קטטה בניהם ואחד הילדים האורחים קרא לו שזיד (יהודי), באומרו כי הוא אינו בנו של בעל האחוזה, וממילא אינו אחד משלהם היות והוריו היו יהודים. הילד רץ מיד אל בעל האחוזה ושאלו לפשר הדבר, האם זה נכון מה שהילד אמר לו? מה זה איכפת לך בני מה שילד קטן מדבר? ניסה בעל האחוזה להרגיעו ולהסיח את דעתו, אתה הלא יודע כי אני אוהב אותך כאילו הית בני יחיד, ואני גם קבעתי אותך כיורשי היחיד, לכשתגדל יעבור כל אשר לי, כסף וזהב, שדות וכרמים, הכל יעבור לרשותך. הילד, שכאן נקרא לו יוסלה, ביקש את בעל האחוזה שיספר לו קצת על הוריו, מי הם היו? ומה היו מעשיהם? ובעל האחוזה סיפר לו, כי הוריו היו אנשים ישרים, יהודים חרדים שנמנו על ידידי הטובים, אולם הוא הוסיף, כי הם היו ענים מרודים ולא השאירו לך דבר מלבד איזה ספר ישן ושקיק בלוי ומיושן. יוסלה ביקש לראות את הדברים שהוריו השאירו עברונו, ובעל האחוזה ששמר על הדברים כעל מזכרת, הראה לו שקיק של טלית ישן נושן, וספר עבה שהיה מחזור של הימים הנוראים, יוסלה פתח את המחזור אולם הוא לא ידע לקרוא בו מלה אחת, הוא גם לא ידע למה משמש השקיק, למרות זאת הוא ביקש מבעל האחוזה שיתן לו את הדברים הללו, ולאחר שמבוקשו ניתן לו הוא שמר על המחזור והשקיק מכל משמר, והם היו בעיניו מבלי לדעת למה ומדוע כמשהו קדוש שיש לנהוג בו כבוד. עברו ימים אחדים, ויוסלה יצא לטייל בכפר, בהלכו אנה ואנה, הוא ראה יהודים אורזים חפציהם ומתכוננים לנסיעה, אתם נוסעים אולי ליריד? שאל אותם יוסלה שנחשב על ידי תושבי הכפר הגוים כבנו של בעל האחוזה, "לא" השיבו לו היהודים הפעם אין אנו נוסעים ליריד, אנו נוסעים לראש השנה לעיר הסמוכה כדי שנוכל להתפלל יחד עם כל היהודים, מה זה ראש השנה? שאל אותם הילד, והיהודים סיפרו לו כי ראש השנה הנו יום הדין, בו מבקשים היהודים מהקדוש ברוך הוא שיתן להם שנה טובה ומתוקה, בגשמיות וברוחניות, היהודים הסתכלו על יוסלה בעינים מהן ניבט העצב והשתתפו בצער, יוסלה הרגיש בעליל כי היהודים מרחמים עליו, אולם הם פחדו מבעל האחוזה, ועל כן לא יכלו לומר לו יותר. בלב בלתי שקט חזר הילד לבית בעל האחוזה, הוא לא מצא לעצמו מנוח, משהו טמיר ונסתר משך אותו אל היהודים, הלא יהודי הנהו. בלילה ההוא הוא חלם חלום בו ראה את אביו המנוח שאמר לו: "יוסלה בני הלא אתה יהודי, לך לבית הכנסת להתפלל יחד עם כל היהודים והשם יתברך יאזין לתפילתך". הילד לא ידע מה לעשות עם עצמו, החלום לא עזב אותו, במשך כל היום הסתובב סהרורי מבלי יכולת להחליט מה לעשות. בלילה הוא שוב חלם חלום והפעם באה אליו אמו בחלום ואמרה לו: "בני יקירי, אתה הלא יהודי, מקומך בין אחיך היהודים ולא בביתו של בעל האחוזה הנוצרי. היום הוא ראש השנה בעולם כולו, עוזב את הבית המפואר בו אתה נמצא בעל כורחך, ולך אל אחיך היהודים, עדין אינו מאוחר מידי". עצוב ומדוכה הסתובב יוסלה למחרת היום ולא מצא לעצמו מקום בטירת בעל האחוזה, למזלו נסע בעל האחוזה לציד ונעדר מביתו, כך שיכול היה להרהר כל היום בחלומות המוזרים שפקדו אותו, מבלי שאיש יפריע לו בכך, משהו פנימי משך אותו לעיר, אל אחי היהודים, משהו שהוא בעצמו לא ידע את טיבו. הוא לא יכול היה להחזיק מעמד יותר, ובהחלטה נחושה לקח את שקיק הטלית ובו המחזור שקיבל ירושה מאביו, ויצא לדרך אל הבלתי נודע. ימים אחדים הוא נדד בדרכים עד שהגיע לעיר הגדולה, שם שאל איפה בית הכנסת היהודי? יהודים טובים קיבלו אותו בסבר פנים יפות והסבירו לו איך להגיע לבית הכנסת. יוסלה הגיע לבית הכנסת לפנות ערב, עיף, ושבור ורצוף, היה זה ליל יום כיפור, בעת תפילת "כל נדרי". היהודים בבית הכנסת עמדו עטופי לבנים והתפללו בכונה ובדבקות, הנער היהודי האזין לתפילות של בעל התפילה והמתפללים והן נגעו ללבו, גם לבו הצעיר רצה להשתפך בתפילה מתוקה לפני בורא כל עולמים, אולם הוא לא ידע איך מתפללים. כאב הלב של יוסלה היהודי התועה והיתום קרע שחקים. גם אותי, המשיך הבעש"ט הקדוש את סיפורו אפף צער גדול על גורלו של הנער היהודי, וחששתי שמא יתערב השטן וינסה להשפיע על הנער המסכן לברוח מבית בבהלה, ויאבד ח"ו

לכלל ישראל. התעמקתי בתפילה לפני ריבון כל העולמים שלא ידח ממנו ידח, שירחם על נשמה יהודית זו שיזכה לחזור לחיק אחיו בני ישראל. והקדוש ברוך הוא הבוחן לבבות בדין, היה בעזרו ופתאום פתח הנער את המחזור אשר הביא איתו בשקיק שאביו השאיר לו למזכרת יהודית, פתח אותו באמצע ואמר בלב נשבר ונדכה: "רבונו של עולם, איני יודע מה להתפלל ואיך להתפלל, מה לומר ומה לבקש, הא לך אבינו שבשמים את כל המחזור כולו, ויהי רצון מלפניך כאילו התפללתי כמו שצריך. באומרו זאת שיקע יוסלה את פניו במחזור הפתוח ודמעות רותחות פרצו מעיניו. דמעות עמדו בעיני התלמידים משסים הבעש"ט את סיפורו, ומעת לעת בשעת התפילה שעה שנזכרו בקורותיו של הנער היהודי התועה, שהגיע אל המנוחה ואל הנחלה, הרהרו: רבונו של עולם, הרי אנו לפניך כאותו נער תועה, וכי יודעים אנו כיצד להתפלל וכיצד לכוון את הכוונות הטהורות של התפילות? הא לך אבינו שבשמים את כל הסידור, בו מצויות כבר כל התפילות וכל הכוונות. קבל תפילותנו הבאות מעומק הלב ומלב נשבר, ותן לנו שנה טובה ומבורכת גמר חתימה טובה.

(מעשה שהיה)

דבקות במהומה

12

העיר אפטה הייתה כמקרה. המחשבה כי החזן בבית הכנסת ביום הקדוש יהיה מוטל הפוחז, זעזעה את לב התושבים. מוטל זה היה מוכר כיהודי קל דעת, שמתרועע עם הגויים ואוכל ושותה בחברתם. עם זה אהב פרקי חזנות, ובכואו לתפילות בימים הנוראים היה נהנה להצטרף בקולו אל הרינה והתפילה. תשוקה גדולה בערה בליבו – להיות החזן בתפילות יום הכיפורים ולהציג לכל הקהל את היכולות החזניות שלו. מובן שהגבאים מנעו זאת ממנו. 'בעל תפילה' נדרש לא רק לקול ערב ולהכרת נעימות התפילה, אלא בעיקר שיהיה ירא שמיים. ואולם מוטל, המקורב לראשי השלטון, ידע לנווט את דרכיו ולהשיג את אשר רצה. באותה שנה החליט כי יקבל את עמוד התפילה על אפס ועל חמתם של הגבאים. לקראת יום הכיפורים פנה אל ידידו, מושל המחוז, בבקשה כי יפקוד על גבאי בית הכנסת למנות אותו לחזן לתפילות היום. שלח מיוחד מטעם המושל הופיע לפני הגבאים ובידו צו חתום. בצו נכתב כי על ראשי הקהל להעמיד את מוטל לחזן בתפילות יום הכיפורים. למקרא האגרת נפלו פניהם של ראשי הקהל. הוראתו של המושל הייתה בלתי-נסבלת. כיצד יעבור היום הקדוש כשארם קל דעת ופוחז כמוטל יתפוס את עמוד התפילה? ! אבל אי-אפשר להמרות את הוראת המושל, ובאין ברירה נאלצו ראשי הקהל להיכנע ל'הנחתה' מלמעלה. אותו ערב יום כיפור נדמה היה בקהילה כערב תשעה באב. האווירה הייתה רוויית אבל וכאב. גם ההליכה לבית הכנסת לתפילת 'כל נדרי' הייתה מלווה חרון כבד ושיברון לב. הרגע הגדול של מוטל הגיע כאשר ניגש אל עמוד התפילה לפתוח באמירת 'כל נדרי'. הוא פסע בראש מורם, כמי שהניצחון מונח בכיסו, בעוד עיניו כול נעוצות בו בבזבז ובזעם. הוא תפס את התיבה בשני צדיה, משל היה חזן ותיק, כחכם מעט בגורנו, והתכונן להתחיל בנעימה המסורתית של 'כל נדרי'. הוא לא ידע מה מצפה לו... ברגע שפתח את פיו והשמיע את קולו נשמע בחלל בית הכנסת רעש מחריש אוזניים. מוטל נבהל וסובב את ראשו לאחור, להבין מה מקור הרעש. מול עיניו התגלה מחזה שטרם נראה כמותו: מאות המתפללים עומדים על רגליהם ומכים בידיהם בחוזקה על מחזורי התפילה שלהם. בימים ההם נהגו לכרוך את המחזוריים בכריכת עץ, והרעש שנוצר על-ידי ההכאה על גב המחזוריים היה גדול. קולו של מוטל לא הצליח לגבור על הרעש הנורא. גם כשעברו כמה דקות ונדמה היה למוטל כי יוכל לשוב ולסלסל בקולו להנאתו, הוסיפו המתפללים להכות במחזוריים בכל הכוח ולא נואשו ממאמצייהם למנוע ממוטל הפוחז לשמש שליח ציבור ביום הקדוש. כשהבין מוטל כי קהל המתפללים לא יניח לו להשמיע את קולו, וכי בכל רגע שבו הוא נאחז בעמוד התפילה נגרם לו ביזיון גדול – נטש את המקום בעלבון צורב. המתפללים נשמו לרווחה. בליבם חשו הקלה רבה. מייד קראו הגבאים לחזן הקבוע, וזה ניגש למלא את שליחותו כדת וכדין. עכשיו התנהלה התפילה על מי מנוחות. ההמולה שככה, והחזן הקבוע הוביל את תפילת היום הקדוש כבכל שנה עד סיומה. בתום התפילה החל הקהל להתפזר. אחד מהקהל ראה את רבי שבתי, כורך הספרים, מסיים את תפילתו. "מזל טוב, ר' שבתי", קרא אליו הלה בקול עליז. "לך ודאי מובטחת שנה טובה". "שנה טובה גם לך", השיב ר' שבתי. "בטוחני כי בעזרת ה' תהיה לי שנה טובה ומבורכת, וניוושע בקרוב בבן זכר!". המתפלל חש כי ר' שבתי לא הבין את כוונתו. "אני מתכוון למחזוריים שנקרעו היום בשעת המהומה", אמר לו. "תהיה לך עבודה בשפע לתקן אותם". "על איזו מהומה אתה מדבר?", התפלל ר' שבתי, אינו יורד לסוף דעתו של הדובר אליו. האיש התיימש, מלמל משהו ופנה לדרכו. וכי ר' שבתי הכורך לא נכח בבית הכנסת בשעה שהתחוללה הדרמה הגדולה? ! – תהה בליבו. ואכן, באותה שנה נולד לר' שבתי הכורך בנו ישראל, שנודע לימים כ'מגיד מקווצניץ', מגדולי מאורי החסידות. פעם אחת שוחח עימו רבי לוי-יצחק מברדיצ'ב וניסה להבין בזכות מה זכה אביו, ר' שבתי כורך הספרים, לבן גדול וקדוש כמותו. ה'מגיד' העלה סברה כזאת ואחרת, אך רבי לוי-יצחק לא בא על סיפוקו. "הכול טוב ויפה, אך בשל זאת עדיין אין זוכים לבן שכזה", אמר. ואז סיפר לו ה'מגיד' את הסיפור עם החזן, שאביו, מרוב דבקותו בתפילה, לא הרגיש בכל המהומה, וחשב לתומו כי כוונת המתפלל לברכו לישועתו וציפייתו האמיתית – להיפקד בבן זכר. או-אז נחה דעתו של רבי לוי-יצחק מברדיצ'ב. אכן, זו סיבה ראויה להתברך מן השמיים בבן שהאיר את העולם בתורתו. (על-פי 'תולדות המגיד מקווצניץ') (חב"ד)

(מעשה שהיה)

שני פנקסים

13

"מה רצונך?", שאל בעל-הבית את החסיד שנכנס לבית-המזיגה שלו והתיישב אל השולחן. מה לו לחסיד כמותו במקום זה, אפוף עשן מקטורות וספוג ריח חריף של יי"ש משיכרותם של איכרים - ועוד בליל ערב יום-הכיפורים? "רצוני ללון כאן הלילה", השיב החסיד. "הלא תוכל למצוא לך מקום נוח יותר ונעים יותר?", לא הבין המזוג. אך החסיד לא ויתר. דווקא כאן הוא מבקש לעשות את הלילה. אין לו צורך בחדר מיוחד; אפילו אין הוא זקוק למיטה. הוא פשוט מבקש לשבת בחדר עד אור הבוקר ולהמשיך בדרך. היתה לו לחסיד סיבה טובה להישאר שם. הוא היה מחסידיו של הצדיק רבי אלימלך מליז'נסק. זה מכבר ניצתה בו תשוקה לראות את רבו באשמורת הבוקר של ערב יום-הכיפורים, בשעה שהוא עורך את מנהג ה'כפרות'. ביום האתמול הגיע אל הצדיק, וביקשו להניח לו להביט ב'כפרות' שלו. "מה יש כאן לראות?", שאל הרבי. "אני רוצה לראות איך עורך הרבי את ה'כפרות'", השיב החסיד. "ואיך אתה עורך את הכפרות?", שאלו הרבי. החסיד נבוכ. "אני?!", גימגם, "אני נוטל תרנגול לבן, קם באשמורת הבוקר, וקורא את סדר ה'כפרות' מתוך הסידור: זה חליפתי, זה תמורת זה כפרתי". "כך גם אני עושה", נענה הרבי. "אולם אם רצונך לראות סדר כפרות מיוחד, שתוכל ללמוד ממנו, סע לכפר פלוני והיכנס לביתו של היהודי בעל בית-המזיגה. אצלו תראה 'כפרות' מסוג אחר..." החסיד לא התמהמה. חיש מהר רתם את סוסיו ובשעת ערב מאוחרת הגיע ליעדו. הוא ציפה לפגוש יהודי צדיק, בעל נפש נעלה - והתאכזב. בעל-הבית היה יהודי כפרי פשוט בתכלית. ובכל זאת, הרבי אמר. החליט להישאר

שעת חצות. המוזג היהודי מתחיל לשלח את לקוחותיו. את חלקם הצליח לסלק בעדינות, אך את אלה השתויים לשכרה ואינם מבחינים בין ימינם לשמאלם, נאלץ לגרור החוצה בכוח, תוך גערות רמות. והחסיד יושב ומביט, ואינו מבין מה הוא עושה כאן. הבית התרוקן מיושביו. החלונות הפתוחים הפיגו את הריחות העזים והשיבו רוח לילה קרירה. האווירה בחדר השתנתה. המוזג היגע התיישב אל השולחן, כשהוא ממלמל: "ערב יום-הכיפורים היום. צריך לעשות 'כפרות'. יהודים אנחנו". "הביאי נא את פינקסי אשר על הארון", קרא לעבר אשתו. זו מיהרה להגיש לו פינקס קטן ובו רשימות צפופות בכתב-יד. הכפרי נוטל את הפינקס לידו, מעלעל בו ומתחיל לקרוא. שורה אחר שורה. והנה, החסיד שומע את כל חטאיו של המוזג אשר חטא במשך השנה כולה. בפינקס נרשמו כל עבירותיו, יום-יום, רישום מדוקדק. בעל הבית קורא והדמעות ניגרות מעיניו, שוטפות את פניו וקולו נשנק. הוא ממשיך ומונה את חטאיו, בזה אחר זה. כך עד העמוד האחרון של הפינקס. בכי קורע לב התפרץ מליבו. הוא נאנח מרה וקרא בקור שבור: "רבונו-של-עולם! ראה נא, כל זאת עוללתי בשנה החולפת. הן תזכור כיצד חזרתי בתשובה בשנה שעברה. הבטחתי כי לא אוסיף לחטוא. והנה, רואה אתה, לא קיימתי. חטאתי והוספתי לחטוא. ועתה מה יהיה עלי?". הוא ממרר בבכי ואינו יכול להירגע. ניכר עליו שצערו אמיתי וכן הוא. החסיד יושב לו מכורבל בפינתו ומאזין לכל מילה. רטט של התרגשות עובר בו למראה היהודי שמתייסר מחטאיו. כשהתאושש קימעא ביקש מאישתו שתגיש לו פינקס נוסף. גם בו עילעל משהו, והחל לקרוא בו בקול רם. בחלל החדר נשמעו כל צרותיו וייסוריו של הכפרי במשך השנה כולה. כל אחת נכתבה על ידו בפינקס ביום שאירעה. אחת מבנותיו נפטרה בשנה החולפת. פעם התנפלה עליו חבורת גויים וכיבדה אותו במכות-רצח. כך ממשיך היהודי וקורא בזו אחר זו את כל תלואותיו שמצאוהו השנה. והרשימה מתארכת. "אוי, רבונו-של-עולם!", פונה הוא שוב אל הקדוש-ברוך-הוא בתחינתו. "הלא ביקשתי ממך בשנה שעברה שתיתן לי שנה טובה. התפללתי שתעניק לי שנת-ברכה וחיים טובים. בכל ליבי בטחתי כך. האמנתי שאכן כך יהיה". "ומה היה?", הוא ממשיך. "ראה נא כמה צרות הבאת עלי במשך השנה. רבות כל-כך סבלתי והתייסרתי". "אלא מה, ריבונו-של-עולם, היום, ערב יום-הכיפורים. ביום זה חייבים להתרצות ולמחול זה לזה. על-כן, הבה ונתפייס, הבה נשתווה בינינו. אני לא חייב לך על חטאי שחטאתי, ואתה - לא חייב לי על הצרות. שנינו פותחים מהיום דף חדש"... החסיד, מפינתו, מתחיל רק עכשיו להבין על מה ולמה נשלח לכאן. הנה הוא רואה כיצד נוטל המוזג היהודי, שעניו נפוחות מבכי, את שני פינקסיו, כורכם זה בזה, ומסובבם מעל לראשו כשפיו אומר את מילות הכפרות: "זה חליפתי, זה תמורת, זה כפרתי"... (חב"ד).

שבת שלום ומבורך!

חתימה טובה!

